

УТИЦАЈ ЗАЈЕДНИЧКЕ БЕЗБЕДНОСНЕ И ОДБРАМБЕНЕ ПОЛИТИКЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ НА БЕЗБЕДНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Александар Думић*
Митар Ковач**

Достављен: 09. 12. 2020.

Језик рада: Српски

Кориговано: 03. 02, 11. 04. и 05. 07. 2021.

Тип рада: Прегледни рад

Прихваћен: 19. 07. 2021.

DOI број: 10.5937/vojdelo2102018D

Одговор на транснационалне и асиметричне претње које су актуелне на светској геополитичкој позорници налази се у интеграцији националних система безбедности, јачању мултилатералних форми безбедности и колективног система међународне безбедности, као кључних чинилаца у обезбеђењу мира, стабилности и демократског развоја држава савременог света. У таквим околностима јача потреба за кооперативним приступом у очувању и унапређењу безбедности, заснованим на сарадњи и удруживању безбедносних капацитета националних држава. Овај чланак разматра актуелна достигнућа Европске уније (у даљем ЕУ) у погледу спровођења сопствене безбедносне политике, првенствено на простору Западног Балкана, у ширем смислу, и на конкретан утицај такве политике на безбедност Републике Србије, у ужем смислу. С обзиром на обиман и сложен контекст разматране тематике, у чланку је разматран један, по процени аутора, суштински део овог питања, кроз анализу положаја Републике Србије у наведеном контексту, сагледавање генезе односа ЕУ и Србије и идентификације актуелних проблема на наведеној релацији, али и кроз могућности напретка сарадње и значајнијег укључивања капацитета наше земље у актуелну безбедносну политику ЕУ на овим просторима и шире.

Кључне ријечи: *Европска унија, безбедносна политика, међународна безбедност, интеграција, национална безбедност*

---

* Универзитет одбране у Београду, Школа националне одбране, alekdum977@gmail.com

** Евроазијски безбедносни форум, Булевар Зорана Ђинђића 45г/3, Нови Београд.

Увод

Европска унија представља модел заједничког безбедносног деловања држава чланица којим штите сопствене интересе. Европске интеграције почеле су као пројекат за обезбеђивање економске и политичке сарадње, да би данас обухватао и све интензивнију сарадњу у области безбедности и одбране. Своје интересе у безбедности и одбрани ЕУ остварује кроз реализацију Заједничке безбедносне и одбрамбене политике (у даљем ЗБОП).

Под окриљем спровођења ЗБОП-а, ЕУ остварује значајан утицај на европске државе које нису њене чланице. Тај утицај се најинтензивније испољава на државе Западног Балкана, међу којима се налази и Република Србија. Уважавајући актуелну ситуацију у међународним односима, Србија има проевропско спољнополитичко усмерење, што подразумева интензиван политички дијалог и практичну сарадњу са страним партнерима на заштити заједничких вредности, артикулисању и планирању заједничких акција ради елиминисања могућности међународних неспоразума и сукоба. Очување националних вредности и достизање националних интереса могуће је само кроз економску стабилност државе, која је неопходна за реализацију циљева националне безбедности земље. Економски развој условљен је и спољним факторима, што се огледа у испуњењу предуслова за придруживање и интеграцију у ЕУ и активно учешће у међународној економији и регионалним аранжманима, што се може посматрати и кроз призму политике условљавања која је саставни део ЗБОП-а ЕУ на овим просторима.

Заједничка безбедносна и одбрамбена политика Европске уније

Од оснивања до данас ЕУ је доживела неколико проширења и једно иступање из чланства, 2020. године, када је Велика Британија званично напустила ову организацију. Кандидати за чланство у ЕУ су Србија, Турска, Северна Македонија, Црна Гора и Албанија. Државе чланице ЕУ приказане су на слици 1.

Слика 1 – Државе чланице Европске уније¹

Европска унија се, до Лисабонског споразума,² фигуративно може приказати кроз три стуба сарадње држава чланица (сл. 2).

Слика 2 – Стубови сарадње у оквиру ЕУ

¹ https://sr.wikipedia.org/sr-ec/Државе_чланице_Европске_уније, 17/05/2020.

² Уговор из Лисабона објављен је у Official Journal of the European Union, 17.12.2007, С 306, а његов консолидовани текст у Official Journal of the European Union, 9.05. 2008, С 115/22.

Иако три стуба обухватају различите области и механизме сарадње, они имају јединствен институционални оквир. Последица тога је да исте институције могу да делују, како у домену заједница, тако и у областима заједничке спољне политике и политике безбедности и полицијске и правосудне сарадње у кривичним поступцима. Процедуре и надлежности су им различите за сваки од три стуба.³

Један од стубова ЕУ је Заједничка спољна и безбедносна политика – ЗСБП (*Common Foreign and Security Policy – CFSP EU*). Основна улога, циљеви и задаци ЗСБП Европске уније одређени су оснивачким Уговором о Европској унији из Маастрихта, у посебном одељку, глава V – „Одредбе о Заједничкој спољној и политици безбедности”. Кључно одређење ЗСБП наведено је у ставу 1. чл. Ј.4. Уговора о ЕУ: „Заједничка спољна и политика безбедности обухвата сва питања која се односе на безбедност Европске уније, укључујући дугорочно дефинисање заједничке одбрамбене политике која би, у одговарајућем тренутку, могла да доведе до заједничке одбране”.⁴

След безбедносних догађаја на европском простору и у њеном окружењу, крајем деведесетих година прошлог века, и показана безбедносна немоћ ЕУ да са постојећим институцијама и средствима значајније утиче на регулисање криза, с једне стране, и растући интереси све снажније Уније, с друге стране, опредељујуће су утицали на чланице ЕУ да успоставе јединствену безбедносну и одбрамбену политику и јачају сопствене безбедносне способности. Иницијативу за јачање сопствених безбедносних капацитета и способности ЕУ покренула је Француска, а подржале су је најпре Немачка (Француско-Немачка декларација из Потстадама од 1. децембра 1998. године), затим и Велика Британија (Француско-Британски самит у Сент Малоу, 3. и 4. децембра 1998. године), а након тога и остале чланице. Ова идеја убрзо је прерасла у општу иницијативу за успостављање Европске безбедносне и одбрамбене политике ЕУ – ЕБОП (*European Security and Defence Policy – ESDP*). Прва заједничка одлука чланица ЕУ о успостављању ЕБОП у оквиру Заједничке спољне и политике безбедности Европске уније – ЗСБП и намера за развијање војних и цивилних капацитета за реализацију ЕБОП, донета је на састанку Европског савета у Келну, 1999. године. Даљи развој ЕБОП оствариван је sukcesивно, на основу више одлука Европског савета (Хелсинки 1999. године, Феира 2000. године, Ница 2000. године, Лакен 2001. године, Брисел 2002, 2003, 2004. и 2008. године, итд.).

Као завршна фаза интензивног договарања чланица Европске уније о успостављању заједничке ЕБОП, у периоду 1999–2000. године, усвојен је нови Уговор о ЕУ, 26. фебруара 2001. године у Ници,⁵ којим је извршена суштинска ревизија ранијих Уговора о ЕУ у погледу одредби о ЗСБП, озваничено успостављање јединствене Европске безбедносне и одбрамбене политике – ЕБОП (*European Security and Defence Policy – ESDP*), утврђени циљеви, институције, механизми, снаге, инструменти и други елементи за јачање безбедносних способности ЕУ.

³ Зарка Жан-Клод, *Основи институција Европске уније*, Институт Г17, Београд, 2004, стр. 23.

⁴ *Treaty on European Union (Maastricht Treaty)*, Maastricht, 1993.

⁵ Nice European Council, 7-9. December 2000. Anex VI: *The Presidency Conclusions, Presidency report on the European Security and Defence Policy*, извор: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-nice>.

Кључни моменат у институционалном организовању војних снага ЕУ догодио се на француско-британском самиту у Тукеу, 3. фебруара 2003. године, када је формулисан концепт борбених група „Battlegroup Concept”,⁶ снага које би омогућиле Унији да хитно реагује на појаву криза. Овај концепт предвидео је формирање јединица величине батаљона које би имале око 1500 војника, из једне или више држава чланица, које би биле спремне да се распореде било где у свету у року од 5 до 10 дана, и биле способне да осигурају неку област највише 30 дана, а евентуално до 3 месеца.⁷

Лисабонским споразумом закључена је ера трансформација ЕУ. Највеће промене учињене су у Заједничкој спољној и безбедносној политици, на коју се односи чак педесет одсто свих измена у Уговору о ЕУ,⁸ али је она и даље остала област међувладине сарадње која је ван главног корпуса права ЕУ и ван надлежности Суда правде ЕУ, са једногласношћу као основним начином одлучивања (уз одређене изузетке). Такође, Лисабонским уговором назив Европска безбедносна и одбрамбена политика – ЕБОП замењен је актуелним називом Заједничка безбедносна и одбрамбена политика ЕУ – ЗБОП (*Common Security and Defence Policy – CSDP*).

Рефлексије Заједничке безбедносне и одбрамбене политике Европске уније на Западни Балкан

Појам Западни Балкан је новијег датума; на почетку се користио у у неформалној комуникацији, да би врло брзо био општеприхваћен као званичан назив у међународној политици, па и појединим међународним документима.⁹ Предраг Свилар овај термин тумачи као „практично методолошко и класификаторско средство именовања друштава на Балкану, која се налазе изван оквира Европске уније”.¹⁰ У крајњем, овај термин је, како Вулетић наводи, „увела Европска унија, дефинишући своју стратегију кроз посебан програм економске, политичке, финансијске, експертске и друге помоћи том делу Балкана”.¹¹ Такође, он наводи да Западни Балкан није ни геополитичка ни геостратешка категорија, већ искључиво политичко-економски термин, односно заједничко одређење за један део држава региона југоистока Европе.¹²

⁶ www.eurocorps.org/readiness/european-battle-group/, 11/04/2020.

⁷ *Борбене групе Европске уније*, Појмовник, Центар за цивилно војне односе, Београд, 2009.

⁸ Мишчевић Тања, „Изазови за Заједничку безбедносно и одбрамбену политику Европске уније”, *Изазови европских интеграција*, бр. 15/2011, Београд, 2011, стр. 15.

⁹ Вулетић В. Дејан, *НАТО и Западни Балкан*, Војно дело 7/2018, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2019, стр. 41.

¹⁰ Свилар Предраг, *Западни Балкан –политички контекст и медијска употреба*, Социолошки преглед, Филозофски факултет, Нови Сад, 2010, стр. 503.

¹¹ Вулетић В. Дејан, *НАТО и Западни Балкан*, Војно дело 7/2018, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2019, стр. 41.

¹² Исто, стр. 41.

Однос Европске уније према кризама у бившој Југославији

Рат на простору бивше Југославије је, од самог почетка, угрожавао суседне земље и доводио у питање њихову безбедност. Све су претрпеле велику штету, нарочито услед блокаде трговине и саобраћаја кроз регион, као и због економске блокаде тадашње новоформиране СР Југославије. Оваква ситуација представљала је озбиљан тест за ЕУ која је требало да се на сопственој територији покаже на делу као значајан светски актер и потврди први циљ процеса европских интеграција „да се Европа тако уреди да буде, са једне стране, она сама област мира, слободе, сигурности и просперитета и, са друге стране, да буде светски чинилац глобалног мира, слободе, сигурности и просперитета”.¹³ Међутим, у првом међународном ангажману ЕУ није успела да се наметне и доживела је политичку и војну маргинализацију од стране САД и НАТО.

Највећи практични проблем ЕУ био је што није била у стању да реши или преузме лидерство над решавањем кризе на Балкану, ни почетком, ни средином, а ни крајем деведесетих година прошлога века. Иако је почетак деведесетих најављиван као „Европски час” (*„European hour”*), што је подразумевало да помоћ САД није потребна, очигледно је било да ЕУ није била у стању да реши проблем у свом непосредном суседству.¹⁴ Политичке поделе међу главним европским актерима биле су значајне, првенствено у погледу природе конфликта и војних и дипломатских решења. Немачка, Британија и Француска, свака ради својих аспирација, као водеће државе ЕУ, нису успеле да делују јединствено, јер, како наводи Тоје, „за ЕУ као актера, вредности заузимају онај простор који обично заузимају национални интереси у државама”.¹⁵

Оваква, у најави миротворна, улога ЕУ у рату у бившој Југославији показала је да је ова организација имала амбицију, али не и снагу да самостално и независно делује у међународној безбедносној политици. О томе сведочи јасан показатељ да се у свим војним интревенцијама у БиХ, од 1992. до 1995. године, појављивао НАТО. Тако је било и приликом ваздушних удара 1995. и распоређивања 60 хиљада припадника НАТО у оквиру операције ISAF, чији је мандат била гаранција примене Дејтонског споразума. Последња демонстрација силе била је интервенција НАТО-а на Косову и Метохији 1999. године.¹⁶ Резултат и епилог југословенске кризе показује да Унија јесте научила лекцију, али стечено знање није умела да примени.¹⁷

¹³ Етински Родољуб и др., *Основи права Европске уније*, Правни факултет, Нови Сад, 2010, стр. 1.

¹⁴ Wallace Hellen, *Interlocking Dimensions of European Integration*, Palgrave Macmillan, London, 2001, p. 223.

¹⁵ Тоје Асле, „Стратешка култура као аналитички алат”, *Безбедност Западног Балкана*, број 14, Београдска школа за студије безбедности, Београд, 2009, стр. 17.

¹⁶ Clark Michael, Cornish Paul, „The European Defence Project and the Prague Summit”, *International Affairs*, no 78, London, 2002, pp. 777-778.

¹⁷ Lindley-French Julian, „Chronology of European Security and Defence”, 1945-2006., *Oxford University Press*, UK, 2007. p.190.

У суштини, Европска унија, којој је у почетку сукоба препуштена мировна посредничка улога, нашла се крајем 1991. године у својеврсној политичкој и дипломатској блокади, суочена с претњом да тек дефинисана начела заједничке спољне политике буду компромитована, а њена спољнополитичка уверљивост доведена је у питање.

Јачање безбедносне улоге Европске уније на простору Западног Балкана

Након ратова на простору некадашње Југославије, и успостављања различитих облика протекторатских аранжмана у БиХ и на Косову, ЕУ је утицала на постконфликтну изградњу мира и нормализацију односа између новонасталих држава пружањем помоћи и подршке широким институционалним и политичким реформама. Кључни механизам којим је ЕУ утицала на процес мењања безбедносне динамике била је политика проширења, испољена у Процесу стабилизације и придруживања.¹⁸ Путем пружања разних видова помоћи и подршке државама Западног Балкана навела их је да постепено усвајају норме прихватљивог понашања у европској заједници. У општијем смислу, био је то механизам „условљавања”. На тај начин, употребом подстицаја којима се мењају понашање или политика државе, земље у региону усвајају „норме прихватљивог међународног понашања”.

Поједини аутори ову иницијативу виде као процес социјализације Западног Балкана и истичу да тај интерес произилази из страха да би потенцијални сукоби на овом простору могли да се развију и пренесу у Европу. Процес социјализације балканских држава подразумева примену две методе: директно условљавање или извршење и инструкисање, односно управљање разликама. Обе методе имају за циљ приморавање држава да поштују споља наметнута правила.¹⁹ На тај начин актери ће бити довољно социјализовани да сукобе решавају мирним путем. Како је Западни Балкан још увек у безбедносном режиму, социјализација треба позитивно да утиче на подизање капацитета државних институција и интензивирање регионалне сарадње, како би овај поткомплекс прешао у елитну безбедносну заједницу.²⁰

Када се анализира политика проширења ЕУ, може се уочити да, поред изграђених институција, државе које претендују за чланство морају да улажу континуиране напоре на развоју друштвене кохезије, јачању цивилног друштва и демократизацији. Европска Унија јасно показује жељу да настави да проактив-

¹⁸ Ковачевић Марко, „Утицај изградње државе на безбедносну динамику у оквиру Теорије регионалног безбедносног комплекса”, *Безбедност Западног Балкана* 6(21), Београдски центар за безбедносну политику, Београд, 2011, стр. 57-58.

¹⁹ Kavalski Emilian, *Extending the European Security Community: Constructing Peace in the Balkans*, Taurus Academic Studies, London, 2007, p. 65.

²⁰ Ђурчић Милица, Динић Јелена, *Улога Европске уније у трансформацији безбедности Западног Балкана*, Зборник радова са међународне научне конференције „ЕРА3 2017”, Београд, 2017, стр. 659.

но утиче на овај простор. Међутим, она је зауставила пријем нових чланова, чиме је јасно показала да се Западни Балкан још неко време неће потпуно интегрисати у Европску безбедносну заједницу коју чине државе чланице ЕУ.

Утицај Европске уније кроз Процес стабилизације и придруживања и политика условљавања

Процес стабилизације и придруживања (ПСП)²¹ представља посебну врсту регионалног приступа ЕУ државама западног Балкана. Предложила га је, 26. маја 1999. године, Европска комисија за Босну и Херцеговину, Хрватску, Србију и Црну Гору, Републику Македонију и Албанију, а основан је са циљем да се ојача постојећи регионални приступ ЕУ, превасходно за поменутих пет држава региона западног Балкана, кроз успостављање посебних врста уговорних односа (споразума).

Европски савет је у Солуну (19–20 јуна 2003. године) потврдио ПСП као политички оквир курса ЕУ према западнобалканским земљама, до њиховог будућег приступања и одобрио Солунску агенду.²² Србија је постала део ПСП новембра 2000. године, као једна од република Савезне Републике Југославије. Од 2001. године постале су јој доступне све мере и инструменти овог процеса. Преговори са Србијом почели су новембра 2005. године, али су суспендовани 2006. године. Тек 29. априла 2008. године парафиран је ССП између ЕУ и Србије.²³

Последња верзија Стратегије за придруживање ЕУ датира од 6. фебруара 2018. године са самита у Стразбуру (Француска) под називом „Стратегија кредибилне перспективе проширења и појачаног ангажовања Европске уније у региону Западног Балкана”.²⁴ Овим документом потврђена је перспектива приступања држава које чине регион Западног Балкана Европској унији и први пут дат конкретан временски оквир у виду званично дефинисане године (2025), након које би ЕУ могла додатно да се прошири државама кандидатима из региона на који се Стратегија односи, уколико до назначеног времена буду испуњени критеријуми из члана 49 Споразума о Европској унији, који обухватају и Критеријуме из Копенхагена.²⁵

²¹ *Процес стабилизације и придруживања*, Влада Републике Србије – Канцеларија за придруживање Европској унији, доступно на: www.parlament.gov.rs/upload/documents/seio/Proces_stabilizacije_i_pridruzivanja_06APR05.pdf.

²² *The Thessaloniki agenda for the Western Balkans: Moving towards European integration*, доступно на: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/gena/76201.pdf.

²³ *Процес стабилизације и придруживања*, Влада Републике Србије – Канцеларија за придруживање Европској унији, извор: www.parlament.gov.rs/upload/documents/seio/Proces_stabilizacije_i_pridruzivanja_06APR05.pdf.

²⁴ www.ec.europa.eu/commission/publications/eu-western-balkans-strategy-credible-enlargement-perspective_en_, 22/03/2020.

²⁵ *Преглед критеријума за проширење/приступање ЕУ*, извор: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/glossary/terms/accession-criteria_en.

Процес стабилизације и придруживања, поред великог броја подстицаја, пре свега саветодавне и финансијско-материјалне природе, поставља одређене економске, политичке и правне услове. Према дефиницији Филипа Шмитера, условљавање је „употреба испуњења захтева као предуслова за добијање економске помоћи, отписивања дуга, статуса најповлашћеније нације, приступа кредитним субвенцијама или чланству у жељеним регионалним или глобалним организацијама”.²⁶ За испуњене постављених услова следује одређена награда, а у супротном политика условљавања даје могућности за кажњавање. Европска унија управо на овај начин користи механизам – *условљавање за пријем у чланство*.

Највећи изазов за Србију у погледу напретка на путу ка ЕУ представља став ове организације о независности њене јужне покрајине Косово и Метохија. Водећи дипломатску борбу против признања једнострано проглашене независности Косова и Метохије и настојећи да остане способна за самосталну одбрану као војно неутрална држава, Република Србија има потребу за „уравнотеженим приступом” спољној политици. Та потреба чини веома сложеним преговоре о приступању наше државе Европској унији, нарочито у оквиру Поглавља 31 – Спољна, безбедносна и одбрамбена политика.²⁷ Настојања ЕУ и САД да се регулише статус Косова и Метохије путем потписивања правно обавезујућег споразума, уз гаранције и надзор спољних сила, несумњиво би подразумевало одступање од норми прописаних важећим Уставом Републике Србије. Оно би даље имплицирало додатну ревизију Стратегије националне безбедности и Стратегије одбране, уз неопходност да национални и одбрамбени интереси (као и кључни безбедносни изазови) буду изнова дефинисани, у складу са новом реалношћу.²⁸

Поједини теоретичари истичу да је улога ЕУ у погледу решавања кризе на простору Косова и Метохије у односу на друге организације и државе, у првом реду НАТО и САД, млака²⁹ и да се најдаље отишло са закључцима Европског савета из Кардифа који је подржао захтеве да се зауставе војне операције које предузима тадашња Војска Југославије.³⁰ Па, иако је несумњиво да ЕУ за Србију представља привлачно окружење у чијем оквиру она види шансу за развој и своју будућност, исправним се чине констатација да је „ЕУ за Србију у овом часу конфронтирајући чинилац, упадљиви актер проблема, а не љупки и симпатични протагониста њиховог разрешења”.³¹

²⁶ Петровић Јован, Штап и шаргарепа: Све што сте желели да знате о политици условљавања, а нисте смели да питате, *Безбедност западног Балкана 2(04)*, Београд, 2007, стр. 55.

²⁷ Новаковић Игор, *Водич кроз поглавље 31 претприступних преговора Србије са Европском унијом*, ISAC фонд, Центар за међународне и безбедносне послове, Београд, 2015, стр. 14.

²⁸ Милутиновић С. Милан, *Утицај стратегије проширења Европске уније за Западни Балкан на одбрамбене интересе Републике Србије*, Војно дело 4/2019, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2019, стр. 36.

²⁹ Christopher D. Cotts, *USAF, The Revenge of Europe _ NATO and the Transatlantic Relationship in the Era of the European Union*, The Walker Papers, Air University Press, September, Alabama (USA), 2005, pp. 5 and 43.

³⁰ Lindley-French Julian, *op.cit.*, p. 245.

³¹ Кнежевић Милош, *Призма геополитике*, Институт за политичке студије, Београд, 2013, стр. 287.

Може се закључити да, кроз Процес стабилизације и придруживања и политику условљавања, ЕУ испољава значајан утицај на све државе региона, па самим тим и на Србију, поготово ако се има у виду стратешко опредељење Србије за чланство у Европској унији. Међутим, евидентно је да је политика ЕУ на простору Западног Балкана, у последње време запала у ћорсокак, што је проузроковано низом фактора, као што су: велика обећања (Солунска агенда), повећани трошкови, унутрашња економска криза и унутрашњи раздор у ЕУ (Брегзит и пандемија вируса COVID19), тако да се још не назире када ће и да ли ће Србија уопште бити примљена у ЕУ. Такође, након пандемије вируса COVID19 сумираће се резултати и креирати нова перспектива пољугане и озбиљно уздрмане ЕУ, што ће имплицирати њену будућу политику и озбиљно редефинисати политику проширења.

Закључак

Европска унија је у последњој деценији развила структуру, оперативни оквир и све садржајније наступа у области безбедности и одбране. Напредак постигнут у спровођењу Заједничке спољне и безбедносне политике ЕУ и укључивање европских одбрамбених снага у решавање безбедносних проблема указују на све значајнију улогу ЕУ у хармонизацији односа и интереса европских држава и преузимању дела заједничке одговорности у креирању европске и глобалне безбедности.

Темељ приступа Европске уније државама Западног Балкана, након криза на простору бивше Југославије, било је увођење Процеса стабилизације и придруживања. Овај процес промовише стабилност у региону, потпомаже ближе повезивање земаља Западног Балкана са Европском унијом и, коначно, помаже земљама у припремама за учлањење у Европску унију. Међутим, основа ПСП-а је политика условљавања ЕУ. Постављање услова и њихово испуњавање представљају и изузетно снажан механизам утицаја на државе које желе чланство у ЕУ. Ова политика се врло негативно манифестује у односима ЕУ и Србије. Наша држава не жели да остане изолована од интеграционих процеса у региону, Европи и свету, јер један од њених националних интереса представља укључивање у међународне организације и институције. Међутим, Србија не жели да запостави оне своје националне интересе који могу бити угрожени овим процесом.

Република Србија изражава спремност да, сагласно својој стратешкој спољнополитичкој оријентацији за приступање ЕУ, као и политици националне безбедности и одбране, прихвати дефиницију, правну структуру, као и организационе аранжмане који се тичу ЗСБП и ЗБОП Европске уније. У складу са оствареним напретком у процесу прикључења ЕУ, Србија је спремна да стави на располагање своје одбрамбене капацитете у функцију имплементације ЗСБП и ЗБОП и активно учествује у мултинационалним операцијама очувања међународног мира и безбедности. Опредељена је да своје одбрамбене потенцијале ангажује на основу Устава Републике Србије, Повеље УН и принципа међународног права.

Међутим, оно што се уочава као посебан проблем и значајно отежава односе ЕУ и Србије јесте питање Косова и Метохије. Признавање Косова од стране појединих држава у непосредном окружењу Републике Србије, као и већег броја држава чланица ЕУ, неповољно се одражава на јачање мера поверења и сарадње и успорава процес стабилизације на овим просторима.

Литература

[1] *Борбене групе Европске уније*, Појмовник, Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2009.

[2] Вулетић В. Дејан, *НАТО и Западни Балкан*, Војно дело 7/2018, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2019.

[3] Ејдус Филип., Савковић Марко, Драгојловић Наташа, *Ка борбеној групи Западни Балкан: визија одбрамбене интеграције Србије у ЕУ 2010-2020*, Центар за цивилно-војне односе, Београд, 2010.

[4] Етински Родољуб и др., *Основи права Европске уније*, Правни факултет, Нови Сад, 2010.

[5] Зарка Жан-Клод, *Основи институција Европске уније*, Институт Г17, Београд, 2004.

[6] Kavalski Emilian, *Extending the European Security Community: Constructing Peace in the Balkans*, Taurus Academic Studies, London, 2007.

[7] Кнежевић Милош, *Призма геополитике*, Институт за политичке студије, Београд, 2013.

[8] Ковач, М., Стојковић, Д.: *Стратегијско планирање одбране*, ЦВДИБ, Београд, 2009.

[9] Ковачевић Марко, „Утицај изградње државе на безбедносну динамику у оквиру Теорије регионалног безбедносног комплекса”, *Безбедност Западног Балкана* 6(21), Београдски центар за безбедносну политику, Београд, 2011.

[10] Lindley-French Julian, „Chronology of European Security and Defence”, 1945-2006., *Oxford University Press*, UK, 2007.

[11] Милутиновић С. Милан, *Утицај стратегије проширења Европске уније за Западни Балкан на одбрамбене интересе Републике Србије*, Војно дело 4/2019, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2019.

[12] Мишчевић Тања, „Изазови за Заједничку безбедносну и одбрамбену политику Европске уније”, *Изазови европских интеграција*, бр. 15/2011, Београд, 2011.

[13] Новаковић Игор, *Водич кроз поглавље 31 претприступних преговора Србије са Европском унијом*, ISAC фонд, Центар за међународне и безбедносне послове, Београд, 2015.

[14] Петровић Јован, Штап и шаргарепа: Све што сте желели да знате о политици условљавања, а нисте смели да питате, *Безбедност западног Балкана* 2(04), Београд, 2007.

[15] Свилар Предраг, *Западни Балкан-политички контекст и медијска употреба*, Социолошки преглед, Филозофски факултет, Нови Сад, 2010.

[16] Тоје Асле, „Стратешка култура као аналитички алат”, *Безбедност Западног Балкана*, број 14, Београдска школа за студије безбедности, Београд, 2009.

[17] Ђурчић Милица, Динић Јелена, *Улога Европске уније у трансформацији безбедности Западног Балкана*, Зборник радова са међународне научне конференције „ЕРАЗ 2017“, Београд, 2017.

[18] Clark Michael, Cornish Paul, „The European Defence Project and the Prague Summit“, *International Affairs*, no 78, London, 2002.

[19] Christopher D. Cotts, *USAF, The Revenge of Europe _ NATO and the Transatlantic Relationship in the Era of the European Union*, The Walker Papers, Air University Press, September, Alabama (USA), 2005.

[20] Wallace Hellen, *Interlocking Dimensions of European Integration*, Palgrave Macmillan, London, 2001.

[21] *Преглед критеријума за проширење/приступање ЕУ*, извор: .

[22] *Nice European Council, 7-9. December 2000. Anex VI: The Presidency Conclusions, Presidency report on the European Security and Defence Policy*, извор: .

[23] *Процес стабилизације и придруживања*, Влада Републике Србије - Канцеларија за придруживање Европској унији, извор: parlament.gov.rs/upload/documents/seio/Proces_stabilizacije_i_pridruzivanja_06APR05.pdf.

[24] *The Thessaloniki agenda for the Western Balkans: Moving towards European integration*, извор: www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/genal/76201.pdf.

[25] *Treaty on European Union (Maastricht Treaty)*, Maastricht, 1993.

[26] *Treaty of Amsterdam Amending the Treaty on European Union, Title V – Provisions on a Common Foreign and Security Policy*, Article 11, Official Jurnal C 340, 10 November 1997.

[27] www.ec.europa.eu/commission/publications/eu-western-balkans-strategy-credible-enlargement-perspective_en.

[28] www.researchgate.net/figure/South-East-Europe-marine-and-river-information-systems-http-wwwseemarinereu-It-was_fig1_301718625..

[29] www.sr.wikipedia.org/sr-ec/Државе_чланице_Европске_уније.

Резиме

Одговор на транснационалне и асиметричне претње које су актуелне на светској геополитичкој позорници налази се у интеграцији националних система безбедности, јачању мултилатералних форми безбедности и колективног система међународне безбедности, као кључних чинилаца у обезбеђењу мира, стабилности и демократског развоја држава савременог света. Европска унија (у даљем тексту ЕУ) је у последњој деценији развила структуру, оперативни оквир и све садржајније наступе у области безбедности и одбране. Напредак постигнут у спровођењу Заједничке спољне и безбедносне политике ЕУ и укључивање европских одбрамбених снага у решавање безбедносних проблема указују на све значајнију улогу ЕУ у хармонизацији односа и интереса европских држава и преузимању дела заједничке одговорности у креирању европске и глобалне безбедности.

Овај чланак је усмерен на разматрање актуелних достигнућа ЕУ у погледу спровођења сопствене безбедносне политике, првенствено на простору Западног Балкана, у ширем смислу, и на конкретан утицај такве политике на безбедност Републике Србије, у ужем смислу. Током историје сукоба на овом подручју од деведесетих година до данас, ЕУ се позиционирала као актер који тежи да буде кључни протагониста безбедности у „свом европском дворишту“. Актуелна ситуација показује да ЕУ то још увек није и тренутно је у фази стагнације развоја и планиране трансформације своје безбедносне и одбрамбене политике у правцу у коме је била усмерена. У тренутној констелацији односа са ЕУ, Република Србија је у веома сложенем положају, решена да се придружи ЕУ, али је на таквом путу ометена разним ограничењима и условима, који чине коначно полазиште идеје о приступу ЕУ неизвесним.

Највећи изазов за Србију у погледу напретка на путу ка ЕУ је став ове организације о независности њене јужне покрајине Косово и Метохија. Водећи дипломатску борбу против признавања једнострано проглашене независности Косова и Метохије и настојећи да остане способна за самосталну одбрану као војно неутрална држава, Републици Србији је потребан „уравнотежен приступ“ спољној политици. Ово питање је највећи, али не и једини изазов на путу приступања Србије ЕУ. Постоје и питања односа Србије и Руске Федерације, наоружавања Србије руским оружјем, односа Србије и Кине и многа друга питања у вези са регионалним односима. Упркос свему наведеном, Република Србија је активно укључена у европску безбедносну и одбрамбену политику кроз учешће у одређеним програмима ЕУ, као и активно учешће војних и полицијских снага у борбеној групи HELBROC. Овај тренд ће се вероватно наставити, јер су интереси у оба смера такви да постоји потреба за интероперабилношћу и интегрисаним деловањем свих европских земаља.

С обзиром на обиман и сложен контекст разматране тематике, у чланку је разматран један, по процени аутора, суштински део овог питања, кроз анализу положаја Републике Србије у наведеном контексту, сагледавање генезе односа ЕУ и Србије и идентификације актуелних проблема на наведеној релацији, али и кроз могућност напретка сарадње и значајнијег укључивања капацитета Републике Србије у актуелну безбедносну политику ЕУ.

Кључне речи: *Европска унија, безбедносна политика, међународна безбедност, интеграције, изазов, сарадња*

© 2021 Аутори. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/rs/>).

